VIKIPEEDIA

Maldiivi keel

See artikkel vajab toimetamist. *(Juuni 2015)*
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Maldiivi_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Maldiivi keel (ka Dhivehi, Divehi, Divehi Bas, Divehli, Mali, Malikh, Malki) kuulub indoeuroopa keelkonna indoiraani keelte singali-maldiivi rühma.[1] Maldiivi keelt kõneldakse enamasti Maldiividel, kuid ka Minicoy saarel ja Kerala osariigis Indias. Kõnelejate arv oli Maldiividel 2012. aasta andmetel 331 000, kogu maailmas 340 500.[1]

Sisukord

Maldiivide asukoht Aasias

Foneetika

Maldiivi keeles on 10 vokaali ja 29 konsonanti. Häälikute süsteem sarnaneb paljude Lõuna-India keeltega.

Vokaalide kirjutamisel kasutatakse maldiivi keeles araabia kirjale omaseid vokaalide diakriitilisi märke ehk diakriitikuid.

Maldiivi keelele on omased eel-nasaliseeritud klusiilid /ᵐb/, /ⁿd/, /ⁿɖ/, and /ᵑɡ/. Need esinevad ainult sõnade sees, näiteks /haⁿdu/ tähendab „kuu“ ja /haⁿɖuː/ on „toores riis“. Maldiivi ja singali keel on ainsad indo-aaria keeled, kus sellised häälikud esinevad. Teised keeled on maldiivi keele foneetikale palju mõju avaldanud. Näiteks häälik /z/ on teistest keeltest tulnud ning ka /p/ esineb ainult laensõnades.

Vokaalid

	Ees		Kesk		Taga	
	lühike	pikk	lühike	pikk	lühike	pikk
Kõrge	i	i:			u	u:
Keskkõrge	e	e:			o	o:
Madal			a	a:		

Konsonandid

		Bilabiaal e huulhäälik	Dentaal e hammashäälik	Alveolaar e hambasombuhäälik	Retrofleksne	Palataalne	Velaar	Larüngaal e kõrihäälik
Klusiil e sulghäälik	**helitu**		t		ʈ	c	k	
	heliline	b	d		ɖ	ɟ	g	
	eelnasaliseeritud	ᵐb	ⁿd		ᶯɖ		ᵑg	
Frikatiiv e hõõrdhäälik	**helitu**	f		s	ʂ	ɕ		h
	heliline	v	z					
Nasaal e ninahäälik		m		n	ɳ	ɲ	ŋ	
Poolvokaal			l̪	l	ɭ	j		
Tremulant e värihäälik				r				

Rõhk

Maldiivi keeles langeb rõhk tavaliselt sõna esimesele silbile.

Morfoloogia

Nimisõnadel on maldiivi keeles kolm grammatilist kategooriat. Eristada saab määratust (määrav, umbmäärane, määratlemata), arvu (ainsus, mitmus) ja käänet (nimetav, osastav, alaltütlev, omastav, alalütlev/seesütlev, instrumentaal).

Süntaks

Sõnajärg ei ole maldiivi keeles range, kuid selle muutmine võib kaasa tuua väikseid erinevusi tähenduses. Näiteks turult kala tellides öeldakse seal: „mashah“ (mulle) „mas“ (kala) „vikkaa“ (müüma) ning seda võib öelda mis tahes järjekorras ning tähendus seejuures ei muutu:

- mashah mas vikkaa.
- mas mashah vikkaa.
- mas vikkaa mashah.
- vikkaa mashah mas.

Keelenäited

Gadin kihaa ireh? – Mis kell on?

Kon nameh kiyanee? – Mis su nimi on?

Baddhalu vee thi varah ufavejey. – Meeldiv kohtuda.

Arvsõnad

1 – ekeh

2 – dehyh

3 – thineh

4 – hathareh

5 – faheh

6 – hayeh

7 – hatheh

8 – asheh

9 – nuvaeh

10 – dhihaeh

Kirjaviis

Maldiivlased on oma ajaloo jooksul kasutanud mitut kirjasüsteemi. Varasem kirjasüsteem oli konsonandipõhine ning vokaalide tähtsus oli teisejärguline. Praegu kasutatav thaana süsteem küll sisaldab veel mõningaid vanale kirjasüsteemile omaseid tunnuseid, kuid ka vokaalidel on nüüd konsonantide kõrval tähtis osa. Mõnevõrra piiratud otstarbega on kasutusel olnud ka nagari, araabia ja ladina kiri.

Thaana on esimene maldiivi keeles kasutusel olev kirjasüsteem, mis kulgeb paremalt vasakule. See tugineb numbritel ja konsonantidel ning vokaalid on võetud araabia keelest. Kui varem olid thaana süsteemis kirjutatud dokumendid täis araabiakeelseid sõnu ja väljendeid, siis tänapäeval on araabia tähtede asendamiseks võetud kasutusele täpitähed ning araabia kirjasüsteemi üritatakse kasutada nii vähe kui võimalik.

Huvitavat

Maldiivi keeles kasutatakse igapäevaselt väga palju laensõnu. Olenevalt rääkijast varieerub ka laensõnade arv. Need, kes oskavad lisaks ka näiteks inglise keelt, kasutavad neid palju rohkem kui need, kellel inglise keelega mingit kontakti ei ole. Mõned sõnad on nüüdseks ka maldiivi keelde kohandatult vastu võetud ning neile muud vastet enam ei olegi.

Laensõnu kohandatakse maldiivi keeles kindla mooduse järgi:

Kui sõna viitab isikule, lisatakse selle lõppu peaaegu alati „u“ ning see tähendab, et see nimisõna on määrav ja ainsuses. Lisades tavapärase „u“ asemel sõna lõppu „eh“ muutub sõna umbmääraseks ning „un“ teeb sellest mitmuse.

Nt. kelner: veitar + u = veitaru (mingi kindel kelner) veitar + eh = veitareh (mingi määratlemata kelner) veitar + un = veitarun (kelnerid)

Mõned isikule viitavad laensõnad: suursaadik – embesedaru, arhitekt – aakitektu, kassapidaja – keyshiyaru, direktor – direktaru, inspektor – inispektaru, minister – ministaru.

Kui sõna viitab asjale, on „u“ ja „eh“ sõna lõppu lisamise põhimõte nagu eelnevalt mainitud. Mitmuse saamiseks aga lisatakse nüüd sõnale „uthah“.

Nt. auto: kaar + uthah = kaaruthah (autod)

Mõned asjale viitavad laensõnad: jalgratas – baisikalu, kook – kayku, pilet – tiketu.

Kui sõna viitab tegevusele, lisatakse sellele lõppu aja näitamiseks kavatsuslikele tegevustele „kuranee“ (olevik), „koffi“ (minevik) või „kuraane“ (tulevik) ning ettekavatsemata või passiivis tegevustele „vanee“ (olevik), „vejje“ (minevik) või „vaane“ (tulevik).

Viited

1. Maldivian | Ethnologue (http://www.ethnologue.com/language/div)

Wikivoyage info: **Dhivehi phrasebook (https://wikivoyage.org/wiki/Dhivehi_phrasebook)**